

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	1 af 14

Projektets formål er at fremme en omkostningseffektiv anvendelse af organogene jorde med en optimering af anvendelsen i forhold til produktion, klima, miljø og natur.

Målet er at udvikle metoder, der kan understøtte landmanden i at finde frem til de bedste anvendelser af de organogene jorde.

Aktiviteter i projektet 2022:

Aktiviteterne i 2022 har taget udgangspunkt i at udvikle metoden "samarbejdes-trekanten", hvor lodsejer, rådgivning og kommune arbejder sammen om at udvælge mulige projektområder, etablere dialog mellem lodsejerne, rådgivning og kommune, samt at opnå tilslutning til at gå videre med projektets næste fase.

	Leverance	Aktivitet
1	Møde med formanden for landboforeningen, formand for teknisk udvalg og projektleder for at sikre samarbejde på lokalt niveau	I det udvalgte område, var der ikke behov for denne form for møder.
2	Møde på teknisk niveau mellem ledelse i rådgivningselskab, teknisk forvaltningsudvalg og projektleder. Her kan Naturstyrelsen deltage i stedet for kommunen	Henvendelse til Naturstyrelsen mhp. samarbejde om konkret projekt, men uden succes. Flere kommuner er kontaktet mhp. samarbejde.
3	Sammensætte projektgruppe for det udvalgte projektområde til sikring af fremdrift	
	Hårby opsamling på forundersøgelsen og beslutning om realisering	Ca. 40 ha Lodsejermøde i forbindelse med forundersøgelsen, efterfølgende lodsejerkontakt telefonisk eller besøg, hvor der så er opnået opbakning til at søge realisering.
	Lodsejermøde med to store lodsejere ved Langholmvej, Middelfart Kommune	40-50 ha Middelfart kommune har fået tilsagn til et lavbundsprojekt
	Analyser af mulige lavbundsområder, fx Kringstrup Mose	En af lodsejerne var med et andet lavbundsprojekt og ville ikke engagere sig i mere.
4	Individuelle møder med udvalgte lodsejere/udvalgte grupper af lodsejere eller lodsejerrepræsentanter	Følgende områder er undersøgt • Surmosebækken • Vejle Møllebæk • Moserenden i Sjoen
5	Møder med lodsejere i projektområdet. Projektleder faciliterer og støtter processen	Men arbejdet kunne ikke føres videre

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	2 af 14

6	Test af platformen landmand.dk med indtegning af kulstofrige jorde	Platform ikke funktionsdygtig på det ønskede tidspunkt
7	Samarbejde med Seges om barrierer, økonomi, jura, kvælstof- og klimaeffekter, hydrologiske beregninger og biodiversitet	Løbende deltagelse i møder med erfaringsudveksling med øvrige projektdeltagere

I projektets første to år, var der et godt samarbejde mellem en kommune og landbrugsrådgivningen. Dette resulterede i at flere egnede områder med organogene jorde blev udvalgt og lodsejerne kontaktet, både i form af kollektive lodsejermøder og individuelle samtaler.

I projektets tredje år var ønsket at afsøge muligheden for at samarbejde med andre kommuner. I regi af projektet er der blevet rettet henvendelse til flere kommuner med henblik på at indlede samarbejde om at forundersøge områder til udtagning af organogene jorde.

Det lykkedes ikke at finde kommuner, der havde kapacitet til at indgå i dette arbejde udover det lavbundsområde, Middelfart har søgt og fået tilsagn til.

I stedet blev flere områder undersøgt på opfordring af konkrete lodsejere. Det drejer sig om lodsejere omkring tre forskellige vandløbssystemer:

- Surmosebækken
- Vejle Møllebæk
- Moserenden i Sjoen

Desværre lykkedes det ikke at få indsendt en ansøgning til Miljøstyrelsens klima-lavbundsordning om udtagning af organogene jorde.

Det er der flere grunde til:

- For lidt kulstofholdig jord på arealet
- Areal beskyttet af Naturbeskyttelsesloven
- Kommune har ikke kapacitet til at lave et fælles udtagningsprojekt

Herud over er der screenet og taget kontakt til otte individuelle lodsejere for at se om det var muligt at udtage deres lavbundsarealer gennem en ansøgning til Klimaskovfondens lavbundsordning.

Denne ordning er lanceret som en ordning, der skulle være mulig for enkelt lodsejere med et areal på under 10 ha lavbundsjord, men der må ikke være arealer beskyttet af naturbeskyttelsesloven inden for projektarealet. Ud af otte undersøgte lodsejere, resulterede dette arbejde i én indsendt ansøgning.

Afrapportering af	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	3 af 14
Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde		

Særlige problemstillinger vedr. Fynske kommuner og lavbundslande:

Placering ift. øvrige kommuner i DK med lavbund	Kommune navn	Kommune areal, ha	Pct. af kommuneareal	Landbrugsareal, der ligger på lavbund	Pct. af landsbrugsareal som ligger på lavbund
25	Langeland	29090	3,8	1114	5,4
44	Faaborg-Midtfyn	63756	2,3	1482	3,6
53	Assens	51224	2,0	1021	3,1
59	Middelfart	29962	1,7	516	2,8
63	Svendborg	41659	1,6	668	2,6
77	Odense	30476	1,0	310	2,4
66	Nyborg	27705	1,4	376	2,0
75	Nordfyns	45277	1,1	492	1,5
70	Ærø	8980	1,3	114	1,5
83	Kerteminde	20689	0,7	138	1,0

Fynske kommuner har nr. 25-83 i rækkefølgen over kommuner med størst landbrugsareal med lavbundsland.

Lavbundslandene på Fyn er karakteriseret ved at ligge i smalle ådale. Det betyder, at lavbundsprojekter ofte bliver forholdsvis små.

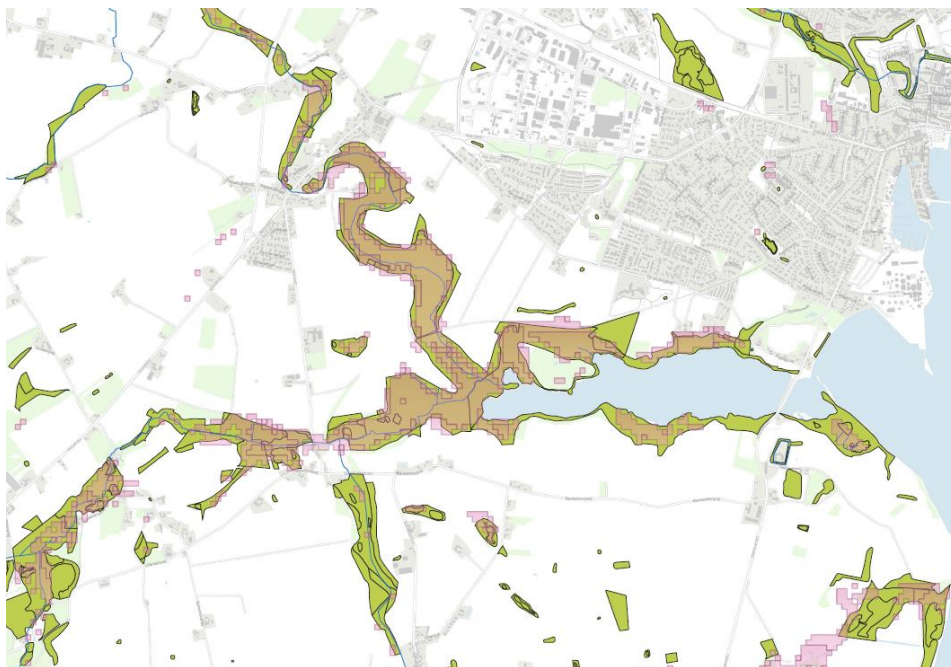
Fyn				
Lavbundsareal		10608 ha		
Afgørelsesfordeling i lavbund				
Fyn				Danmark
Afgørelsesstype	areal(ha)	% af afgørelsesareal	% af lavbundsareal	% af lavbundsareal
Salgsafgrøde	1334	28,65	12,57	23,00
Permanent græs	1733	37,23	16,33	17,42
Brak	237	5,10	2,24	2,53
Andet omdrift	768	16,50	7,24	10,12
Andet	583	12,53	5,50	5,20
i alt	4655	100	43,88	58,27

En yderligere analyse af lavbundsarealerne på Fyn, viser at, Fyn adskiller sig fra det øvrige Danmark ved, at der er færre arealer med salgsafgrøder i lavbundsområderne. Det falder godt i tråd med at lavbundsarealer ligger ånære i smalle ådale og har karakter af enge.

På Fyn er over 50% af de naturbeskyttede IMK-marker placeret på lavbundslande. Mens det for hele Danmark er lidt over 41%, der er placeret på lavbundslande.

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	4 af 14

Nedenfor ses et eksempel fra Nyborg Kommune og fra området omkring Ørbæk.

Den grønne markering viser beskyttede naturarealer, mens de kantede lille markeringer viser Tørv2014 kortet.

Den grønne markering viser beskyttede naturarealer, mens de kantede lille markeringer viser Tørv2014 kortet.

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	5 af 14

Udfordringerne ved dette sammenfald mellem beskyttede naturarealer, IMK-marker og Tørv 2014 kortet er, at der pt. ikke er nogen afklaring på, hvordan de nuværende tilskudsordninger til udtagning af lavbundsjord, forholder sig til erstatningen for at lade disse arealer indgå i ordningen.

I Klimaskovfondens Lavbundsordning er det slet ikke muligt at indsende ansøgningen, hvis arealet er omfattet af Naturbeskyttelsesloven.

Konklusioner Fremtidens anvendelse af organogene jorde:

Projektet har vist, at det kræver samarbejde mellem alle parter: lodsejer, myndighed og rådgivning, for at fremme en omkostningseffektiv anvendelse af organogene jorde med en optimering af anvendelsen i forhold til produktion, klima, miljø og natur.

Kommunen skal have kapacitet til at sende en ansøgning om et lavbundsprojekt til Miljøstyrelsen eller Landbrugsstyrelsen. Flere kommuner er en begrænset ressource til at håndtere sådanne projekter.

Landbrugsrådgivningen skal have finansiering til at udføre det opsøgende arbejde.

Lodsejerne skal have lysten til at undersøge muligheden for deltagelse i projektet, se behovet for udtagningen og se en fordel for egen bedrift. Sidstnævnte er lettest, hvis det pågældende lavbundsareal i forvejen har et lavt dækningsbidrag og ikke bidrager til ejendommens samlede økonomi.

For at sætte fokus på projektets formål om at fremme en omkostningseffektiv anvendelse af organogene jorde med en optimering af anvendelsen i forhold til produktion, klima, miljø og natur, og for at understøtte landmanden i at finde frem til de bedste anvendelser af de organogene jorde, har det været et ønske at udarbejde en fremstilling af de faglige problemstillinger, der knytter sig til udtagning af lavbundsjord. Fremstillingen tager sigte på at kunne svare på de faglige spørgsmål, som lodsejeren (landmændene) stiller før og under processen med at tage beslutninger om anvendelser af de organogene jorde.

Fremstillingen har følgende indhold:

- Virkemidlet: omdriftsjord til permanent græs, permanent græs mere vådt
- Afgrødernes CO₂ optag og afgrødernes CO₂ i jorden
- Jordens indhold og omsætning af kulstof

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	6 af 14

Bilag 1

Miljø- og Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Forundersøgelse til lavbundsprojekt ved Hårby og Projekt for fremtidens anvendelse af organogene jorde

Formål med projektet

Vi har i Velas fået mulighed for at deltage i projektet om fremtidens anvendelse af kulstofholdige lavbundslande, også kaldet organogene jorde. Formålet med projektet er at undersøge hvordan kulstofholdige jorde bedst kan udnyttes i fremtiden med hensyn til produktion, klima, natur og miljø.

Projektet har også fokus på hvordan hele processen fra start til slut kan optimeres og kan landbrugsrådgiver gøre en forskel, så flest mulige projekter fremadrettet kan realiseres. Er de eksisterende ordninger tilstrækkelige eller skal der udtænkes nye ordninger?

Assens kommune har fået tilsagn om midler til en forundersøgelse af området ved Hårby å, for at undersøge det konkrete potentiale for et konkret Lavbundsprojekt. Formålet i en traditionel forundersøgelse er at på den ene side at undersøge lodsejernes forhold og ønsker samt lave en teknisk forundersøgelse i det konkrete område. Fordi Velas indgår i projektet med fremtidens anvendelse af organogene jorde, vil det kombineres med forundersøgelsen ved de berørte lodsejere. Derfor vil der være ekstra ressourcer til at belyse og involvere lodsejerne også i forhold til grundigere økonomiske analyser, tænke alternative løsninger og tænke lidt videre end kun traditionelt lavbundsområde.

Organogene jorde har stort politisk interesse, hvor der også er afsat mange midler over de næste mange år. Som lodsejer i dette projekt får du derfor mulighed for at komme med indspark, der kan præge hvordan processen skal gribes an fremadrettet.

Projektet bygger på frivillighed og har til formål at vise effekten af, at det er landmænd og rådgivere, der er den drivende faktor i samarbejde med myndighederne. Der er derfor ikke noget facit endnu, hvilket giver dig som landmand mulighed for at præge processen med gode ideer og ønsker for projektområdet.

Organogene jorde/kulstofholdige lavbundslande

Ved dyrkning og dræning af kulstofrige jorde (C >6 pct.) kaldet organogene jorde forekommer en høj udledning af drivhusgasser, fordi jordens høje indhold af organisk stof nedbrydes til CO₂. Desuden dannes der lattergas fra tilført kvælstofgødning og mineraliseret kvælstof. Denne frigivelse af CO₂ og lattergas kan blandt andet bremses ved at tage arealerne ud af omdrift og standse dræningen, så arealet tilbagegår til den naturlige hydrologi med et højt, terrænnært vandspejl.

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	7 af 14

I projektet vil blive et samarbejde med lokale lodsejere, Velas, SEGES, Assens Kommune.

Økonomi

Velas og Seges deltagelse i projekt er finansieret af Promilleafgiftsfonden.

For lodsejer, der går ind i et lavbundsprojekt er der mulighed for jordkompensation, jordfordeling og rådgivning om de økonomiske forhold ved fremadrettet drift. Projektet har mulighed for at tilbyde konkret dybdegående økonomiske konsekvenser af en økonom ved SEGES.

De økonomiske muligheder og konsekvenser vil blive informeret om løbende og vil indgå i hvordan et konkret lavbundsprojekt kan realiseres.

Kommende aktiviteter

I vil blive ringet op i slutningen af februar, hvor vi vil informere mere konkret om hvad det vil sige at indgå i et lavbundsprojekt og hvad der kommer til at foregå i forundersøgelse. Vi vil stille nogle spørgsmål til jeres viden om dræn, andre relevante lokale viden om området og hvad I ellers har af interesse i området.

Der vil også blive lavet konkrete målinger af jordbundsforholdene ved at tage jordprøver med et 5 - cm. Håndspyd, samt opmåling af relevante dræn og brønde, hvor det er relevant.

Tidshorisont for projekt

Målet for 2021 er at understøtte Assens kommune forundersøgelse og få et overblik over ønsker og muligheder for det udvalgte demonstrationsområder. I 2021 vil vi afklare om ønskerne i demonstrationsområdet passer ind i den nuværende ordning eller hvilke barrierer, der skal arbejdes med.

Arbejdet i 2022 vil være at følge ønskerne til dørs enten med nuværende ordninger af lavbundsprojekter og evt. kombineret med andre ordninger.

Aktiviteter i 2021 vedr. lodsejerkontakt. Sideløbende vil der tages jordprøver og undersøgelse af dræn.:

- Feb.: telefonisk kontakt med lodsejere (Corona situationen)
- Feb- april: jordprøver og evt. opmåling af dræn m.m.i området
- April- maj; Møde med lodsejere i projektområdet med deling af information og viden
- maj: Bearbejde information og evt. individuelle snakke

Der er løbende erfaringsudveksling mellem øvrige demonstrationsområder i samarbejde med SEGES.

Formidling

Erfaringerne fra projektet er rettet mod at skulle videreformidles, så andre landmænd og aktører kan drage nytte og inspiration af projektet. I henhold til GDPR-reglerne er der krav om, at vi

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	8 af 14

orienterer de pågældende landmænd om, hvilke personoplysninger der behandles i projektet, og at vi får landmændenes tilladelse/samtykke til at måtte bruge oplysningerne i projektet.

Vi vedlægger derfor en samtykkeerklæring, som indeholder en række relevante informationer, og som vi skal bede dig om at underskrive og returnere til os.

Kontaktpersoner

Birthe Thordahl Christensen
Chefkonsulent i velas, Miljø
Mobil: 21138204 | E-mail: btc@velas.dk

Kort Undersøgelsesområde Hørby

Undersøgelsesområde Hørby - udgør ca. 40 ha, hvoraf det kulstofholde område er ca. 30 ha (76 %). Hørby Å løber igennem området.

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	9 af 14

Bilag 2

23. feb. 2022

Referat fra møde om lavbundsprojekt ved Langholm

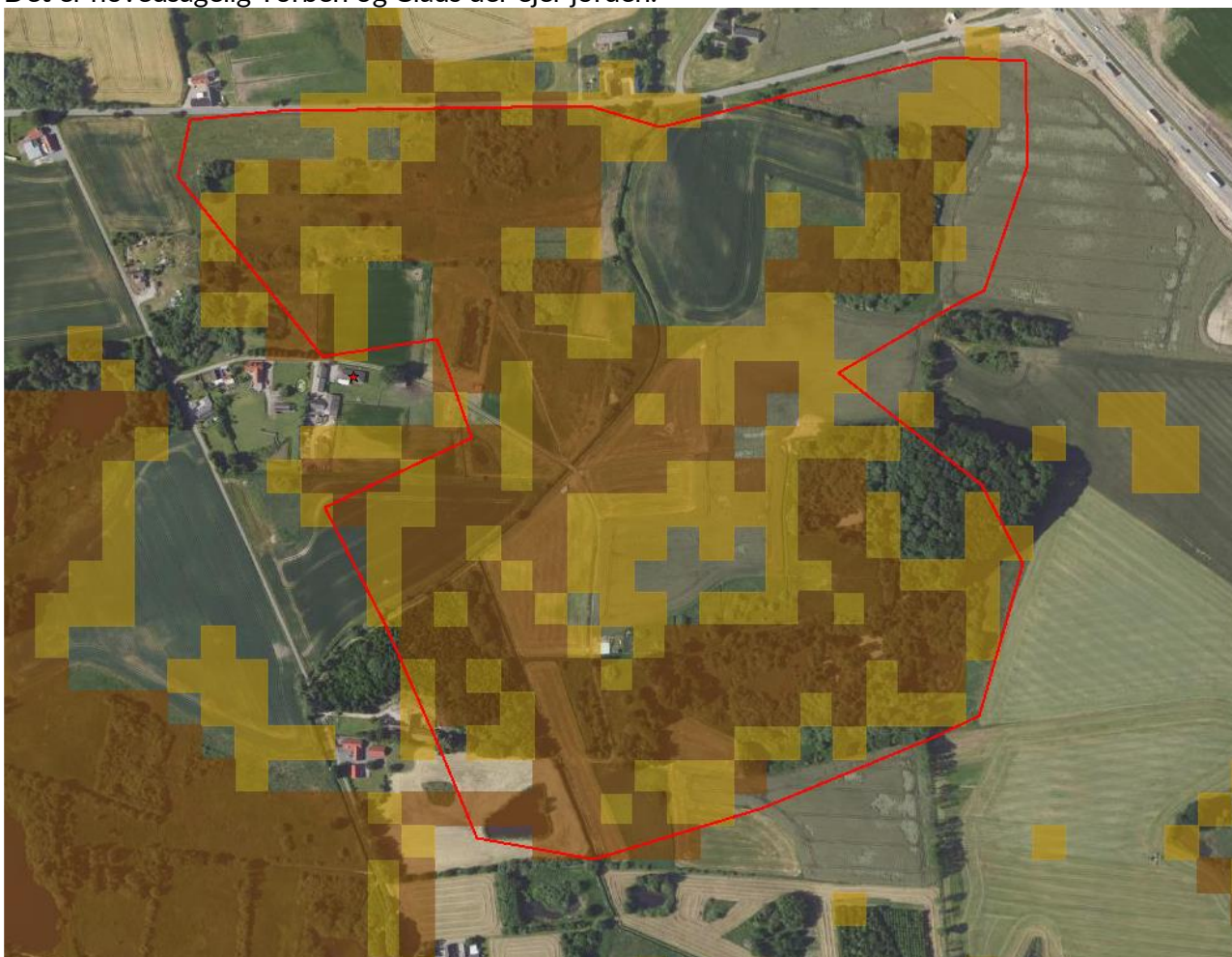
Deltager Claus Lerup, Torben Jensen, Erik Madsen (Middelfart kommune) Birthe Thordahl (Velas), Jeppe Albrechtsen (Velas)

Dette er et kort referat af information, input og beslutning på mødet den 22. feb. 2022

Forudsætning i et lavbundsprojekt er at en væsentlig del af jorden er kulstofholdig. Kortet viser det, som er registeret udfra Jordbundskenndskab, gamle kort m.m. Det er ikke sikkert at det passer helt med virkeligheden.

Der er store afvandingsinteresse via Gremmeløkke å, som går i gennem området, hvilket der er stor fokus på fra oplandet.

Det er hovedsagelig Torben og Claus der ejer jorden.

Afrapportering af	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Side	10 af 14

Jordejernes udgangspunkt og interesser:

Alle Claus' arealer ligger indenfor et muligt undersøgelses område, som ligger lige op af ejendommen. Der er ikke en stor landbrugsmæssig værdi, men stor værdi i herlighed og tilfredshed med driften af de mindre marker og variationen i afgrøderne. Der er et stort ønske om at fortsætte denne variation, da de små marker har en værdi for Claus og det har i øjeblikket ikke interesse i kun at drive området med græs. Arealer veksler mellem græs, korn, skov og små arealer. Claus har interesse i erstatnings jord, men de skal ikke ligge for langt væk fra ejendommen, maks på den anden side af vejen.

Torbens arealer i et muligt undersøgelsesområde ligger ikke op af deres ejendom, og der er ikke en stor tilknytning til arealerne. Der er både korn, permanent græs og naturområder som drives. Der er interesse i at lave jordbytte, så der kan opnås nogle mere driftsikre marker, som kan ligge i tilknytning til deres øvrige arealer.

Generelt om lavbundsprojekter

Formålet er at tilbageholde klimagasser, evt. kvælstof omsætning og naturforbedring. Det kræver at arealerne skal blive vådere. Lokalt betyder det at der at dræn dræn og grøfter lukkes for at få det vådere. Forudsætningen er den samme uanset hvilken tilskudordning der benyttes.

Der blev informeret om de forskellige typer af lavbundsprojekter og hvad der adskilte dem. Der skal for alle projekter laves en forundersøgelse, som skal kortlægge de konkret kulstof og fosfor indhold i undersøgelses område, samt kortlægge dræn m.m. Det vil vise sig, hvad det betyder, for hvor våde arealerne gennemsnitlig vil blive og ud fra model beregninger, hvad der kan opnås i forhold til kustoftilbageholdelse m.m

Det blev understreget, at når der tilbydes erstatningsjord, så bliver der taget hensyn til jordværdien på jorden indenfor undersøgelses området og den tilbudte erstatningsjorden. Det er ikke en til en bytte.

Forundersøgelsen indeholder også indsamling af oplysninger fra lodsejer og deres ønsker, som inddrages i konklusionen samt beregning af de økonomiske forhold i en evt. realisering.

Hvis der er ønsker om erstatnings jord og jordfordeling, så er det først i det tilfælde, at der søges om realisering, at der tages hul på om det er muligt og hvordan det kan lade sig gøre.

Beslutning

Der var enighed ved Claus og Torben, at det var værd at lave en forundersøgelse for at se, hvad det ville betyde og så bagefter tage stilling til hvilken ordning, der kan bruges, hvis det overhovedet virker realistisk. Både Torben og Claus var størst tilhænger af, at der var mulighed for erstatningsjord og jordfordeling. Det blev derfor aftalt, at Erik Madsen vil søge om penge til en forundersøgelse indefor ordningen lavbundsprojekter inden ansøgningsfristen i maj 2022 og kontakte relevante rådgiver til opgaven. Det er muligt at forundersøgelsen kan genbruges også til den ordning, der hedder Klima-lavbund. Formålet er at se hvad der er mulighed for og hvad det kan komme til at påvirke. I samme undersøgelse vil der indsamles holdninger til projektet og evt. hensyn.

Notat

SEGES, Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
Anlæg & Miljø

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	11 af 14

www.velas.dk | Telefon 7015 4000 Trigevej 20, Søften, 8382 Hinnerup | Erhvervsbyvej 13, 8700 Horsens | Asmildklostervej 11, 8800 Viborg Damsbovej 11, 5492 Vissenbjerg | Himmerlandsparken 3, 9600 Aars | Museumsvej 1, 8305 Samsø Statene 8, 5970 Ærøskøbing

Notat

SEGES, Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.

Anlæg & Miljø

Afrapportering af Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde	Ansvarlig	FBO
	Oprettet	17-11-2022
	Side	12 af 14

Det blev opfordret til at Torben og Claus snakkede sammen, så I begge to kan se jer i projektet løbende.

Jeg håber, jeg har fået det væsentlig med ellers er i velkommen til at ringe eller skrive til mig.

Med venlig hilsen

Birthe Thordahl Christensen

btc@velas.dk 21138204

Afrapportering af

Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde

Ansvarlig

FBO

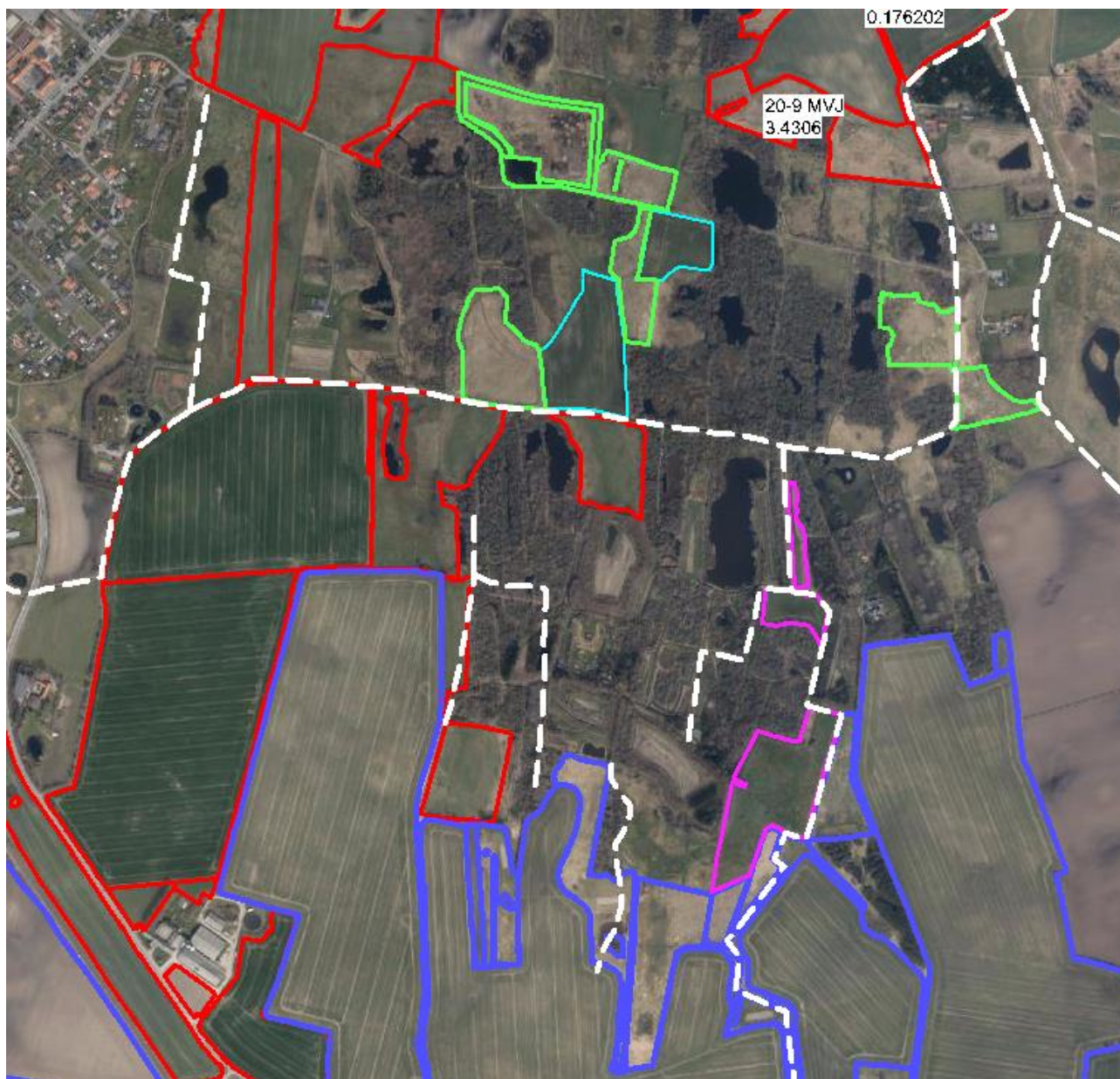
Oprettet

17-11-2022

Side

13 af 14

Bilag 2: Analyse af Kringstrup Mose

Afrapportering af

Projekt: 4300 Fremtidens anvendelse af organogene jorde

Ansvarlig	FBO
Oprettet	17-11-2022
Side	14 af 14

